

*Гречанюк С.К., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри організації оперативно-розшукової діяльності
Національного університету ДПС України*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ УСТАНОВ ТА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З СУДАМИ

Стаття присвячена актуальній проблемі – дослідженню особливостей взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з судами. Автор, на основі аналізу різних позицій, дає визначення взаємодії, визначає її ознаки та особливості.

Ключові слова: взаємодія правоохоронних органів, взаємодія органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України, суди.

Статья посвящена актуальной проблеме – теоретическому исследованию особенностей взаимодействия органов и учреждений Государственной уголовно-исполнительной службы Украины с судами. Автор, на основе анализа различных позиций, дает определение взаимодействия, определяет его признаки и особенности.

Ключевые слова: взаимодействие правоохранительных органов, взаимодействие органов и учреждений Государственной уголовно-исполнительной службы Украины, суды.

The article is devoted to the problem – theoretical research of features of interaction of organs and establishments of Government criminally-executive service of Ukraine with courts. Author, on the basis of analysis of different positions, gives the decision of interaction, determines its signs and features.

Keywords: interaction of law enforcement authorities, interaction of organs and establishments of Government criminally-executive service of Ukraine, courts

Ефективна діяльність органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України (далі - ДКВС України) як складової правоохоронної системи України вимагає налагодження взаємодії з багатьма її органами. Про актуальність такої взаємодії свідчить офіційна статистика Державного департаменту України з питань виконання покарань (далі - ДДУПВП), згідно з якою, лише за один квартал 2010 року, оперативними підрозділами установ кримінально-виконавчої служби з початку року попереджено вчинення понад 1,2 тис. злочинів. У взаємодії з

правоохоронними органами виявлено і перекрито майже 400 каналів надходження до засуджених наркотичних засобів, надано допомогу підрозділам органів внутрішніх справ у розкритті близько 4,2 тис. злочинів [1].

Проблемам управлінської діяльності органів та установ виконання покарань та організації взаємодії зокрема у сучасній науці не приділено достатньої уваги. Серед наукових досліджень у даній сфері необхідно роботи В.П.Петкова, В.А.Львовочкіна, М.Г. Вербенського, М.М. Ребкало, А.О.Галає, Є.Ю. Соболя.

Метою статті є формування шляхів удосконалення правового забезпечення порядку взаємодії органів та установ ДКВС України з судами.

Взаємодія органів та установ ДКВС України з судом, як правило, відбувається у формі інформаційної співпраці та проведення спільних нарад. Головною ж формою взаємодії є проведення судових засідань (в тому числі – виїзних).

Коло питань, які вирішуються адміністрацією органів та установ ДКВС України надзвичайно різноманітне:

- орган або установа виконання покарань вносить до суду подання про застосування до особи відповідного примусового лікування (стаття 21 КВК України).

- під час виконання покарання у виді громадських або виправних робіт щодо особи, яка після постановлення вироку визнана інвалідом першої або другої групи або досягла пенсійного віку, а також жінки, яка стала вагітною, кримінально-виконавча інспекція направляє до суду подання про звільнення її від подальшого відбування покарання (стаття 37, 42 КВК України);

- стосовно особи, яка стала непрацездатною після постановлення вироку суду, кримінально-виконавча інспекція вносить подання до суду про заміну виправних робіт штрафом (стаття 42 КВК України).

– подання про умовно-дострокове звільнення засудженого від покарання у виді виправних робіт або заміну невідбутої частини покарання штрафом (стаття 46 КВК України).

– якщо під час відбування покарання буде встановлено, що засуджений має хворобу, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб, та відмовляється від лікування, адміністрація колонії вносить до суду подання про застосування до такої особи примусового лікування;

– стосовно засудженого, щодо якого відповідно до статей 81, 82 Кримінального кодексу України може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміна невідбутої частини покарання більш м'яким, орган або установа виконання покарань надсилає подання до суду у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством (стаття 154 КВК України);

– у разі встановлення вагітності у жінки, засудженої до громадських чи виправних робіт, кримінально-виконавча інспекція вносить до суду подання про її дострокове звільнення від відбування покарання з часу звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю і пологами. Залежно від поведінки засудженої після досягнення дитиною трирічного віку або в разі смерті дитини кримінально-виконавча інспекція вносить до суду подання про звільнення її від відбування покарання або заміну його більш м'яким покаранням чи направлення засудженої для відбування покарання, призначеного за вироком (стаття 154 КВК України);

– якщо засуджений звільнений від відбування покарання з випробуванням не виконує покладених на нього обов'язків або систематично вчинює правопорушення, що потягли за собою адміністративні стягнення і свідчать про його небажання стати на шлях виправлення, кримінально-виконавча інспекція вносить до суду подання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання (стаття 166 КВК України) [2].

Таким чином, усі питання, які вирішуються судом щодо засуджених можна поділити на наступні категорії:

- дисциплінарні (щодо засуджених осіб, які неналежно виконуються обов'язки покладені на них судом);
- звільняючі (щодо окремих категорій осіб, які згідно із законом можуть бути звільнені від подальшого відбування покарань);
- уточнюючі (у разі виявлення неточностей у вироці, які не дають можливості приступити до виконання покарання, він повертається до суду, який виніс рішення, а також повідомляється відповідний прокурор про обставини справи).

У контексті сказаного, постає актуальне питання про існування спеціальних суддів, які б займалися виключно справами установ та органів виконання покарань. Такий досвід достатньо поширений в західних країнах, де функціонуються пенітенціарні судді. Наприклад, чинне законодавство Франції щодо судочинства в пенітенціарних установах визначає, що установи виконання покарань повинні інформувати пенітенціарного суддю про функціонування тюремного закладу та про програму проведення робіт з благоустрою установи протягом року. Про всі дисциплінарні санкції адміністрації щодо засуджених, про будь-які порушення дисципліни засудженими, які можуть посягнути на безпеку функціонування тюремного закладу, а також про всі переміщення засуджених суддя повинен бути проінформований. Крім того, тюремні лікарі, а також соціальні працівники повинні надавати річні звіти пенітенціарному судді. Рішення про відвідування пенітенціарної установи приймається тільки пенітенціарним суддею за наявності згоди регіонального директора адміністрації пенітенціарної установи.

Пенітенціарний суддя – член спостережної комісії, що створюються при кожній установі. Він повинен відвідувати пенітенціарні заклади не менше одного разу на місяць з метою перевірки умов тримання засуджених. Із результатами власних спостережень він ознайомлює компетентні органи,

щороку направляє Міністру юстиції звіт про виконання покарань у ввірених йому тюремних закладах [3, с.150]. Подібний досвід присутній і Польщі, де до компетенції пенітенціарного судді у Польщі входять повноваження із здійснення пенітенціарного нагляду за законністю та правильністю виконання покарання у виді позбавлення волі, арешту, затримання, поміщення до закритого лікувального закладу, а також за накладенням дисциплінарних стягнень і застосуванням заходів впливу, що полягають у позбавленні волі [4, с.188].

Необхідно погодитись та підтримати М.М. Сикала в тому, що наявність у судових системах багатьох зарубіжних країн пенітенціарних судів або пенітенціарних суддів впливає на ефективність контролю за діяльністю органів та установ виконання покарань відповідних держав. У контексті подальшого реформування Державної кримінально-виконавчої служби України та судової системи України досвід запровадження пенітенціарних судів є позитивним та ефективним, а отже, заслуговує на увагу [4, с.189].

Серед іншого необхідно відзначити проблеми нормативного регулювання, які в деяких випадках повністю невілюють діяльність органів та установ ДКВС України щодо притягнення осіб, які ухиляються від відбування покарань, або постановки засудженої особи на облік у зв'язку з відбуванням покарання з випробуванням. Тим самим знижує ефективність їх діяльності, а іноді і призводить до не реалізації принципу невідворотності покарання. Більш детально розглянемо дану ситуацію.

Стаття 166 КВК України „Відповідальність осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням” передбачає, що „у разі ухилення засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням, від виконання обов'язків, які покладені на нього судом, або порушення громадського порядку, за яке його було притягнуто до адміністративної відповідальності, кримінально-виконавча інспекція застосовує до нього застереження у виді письмового попередження про скасування звільнення від

відбування покарання з випробуванням і направлення для відбування призначеного покарання” [2].

Згідно з п.6.4. Інструкції про порядок виконання покарань, не пов’язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань [5], початкові розшукові заходи проводяться протягом одного місяця з дня, коли працівнику інспекції стало відомо про залишення засудженою особою місця постійного проживання або неприбуття звільненого з місць обмеження або позбавлення волі до обраного місця проживання.

Пункт 6.5. передбачає, що якщо протягом указанного терміну місцезнаходження засудженої особи не встановлене, то працівник інспекції передає подання, копію вироку суду та матеріали початкових розшукових заходів із супроводжувальним листом до органів внутрішніх справ для здійснення подальшого розшуку засуджених осіб. Одночасно з цим стосовно засудженої особи інспекція надсилає до суду подання для вирішення питання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням чи звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років [5].

Такий порядок видається послідовним і логічним, однак практична реалізація даних положень наштовхується на безпечіційне положення статті 262 Кримінально-процесуального кодексу України („Участь підсудного в судовому розгляді”), згідно з яким, розгляд справи в засіданні суду першої інстанції відбувається з участю підсудного, явка якого до суду є обов'язковою. Розгляд справи при відсутності підсудного допускається лише у виняткових випадках: 1) коли підсудний перебуває за межами України і ухиляється від явки до суду; 2) коли справу про злочин, за який не може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, підсудний просить розглянути у його відсутності. Проте суд має право і в цьому разі визнати явку підсудного обов'язковою [6].

Таким чином, суди, при розгляді подібних подань для вирішення питання про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням кримінально-виконавчих інспекцій на практиці йдуть шляхом застосування положень Кримінально-процесуального кодексу України і звичайно, відмовляють у задоволенні таких подань, що призводить до можливості ухилятися засудженим від відбування реальних покарань і безкарності за порушення вимог КВК України щодо відбування покарання з випробуванням.

Отже, існує реальна потреба у вирішенні даної правової проблеми шляхом внесення змін до чинного законодавства.

По-перше, необхідно доповнити ч.2. статті 166 КВК України такими словами: „Явка засудженого до суду на розгляд справи за поданням кримінально-виконавчої інспекції не є обов'язковою”;

По-друге, доповнити частину 2 статті 262 КПК України пунктом 3 наступного змісту:

„Розгляд справи за відсутності підсудного допускається лише у виняткових випадках:

...

„3) за поданням кримінально-виконавчої інспекції по справах про скасування звільнення від відбування покарання з випробуванням і направлення засудженого для відбування призначеного покарання”.

Такі зміни гармонізують достатньо складний процес взаємодії кримінально-виконавчих інспекцій та судів і надасть їм завершеної форми.

Список використаних джерел

1. Звіт про виконання плану заходів щодо реалізації основних напрямів діяльності Державного департаменту України з питань виконання покарань за I квартал 2010 року та інформація про вжиті заходи щодо поліпшення оперативно-службової та фінансово-господарської діяльності органів і установ Державної кримінально-виконавчої служби України // http://www.kvs.gov.ua/punish/control/uk/publish/article?art_id=67200&cat_id=66359
2. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року N 1129-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 3-4, ст. 21
3. Тийэ О., Шелковникова Е. А., Фоков А. П. Судебный контроль в России и Франции. // Право и политика. 2002. № 2. С. 150-151.
4. Сикал М. М. Організаційно-правові засади судового контролю за діяльністю та установ виконання покарань у зарубіжних країнах / М.М. Сикал // Підприємництво, господарство і право. – 2009. - № 10. - С. 187-189.
5. Інструкція про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань: Затверджено наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань, МВС України від 19 груд. 2003 року № 270/1560 // Офіц. вісник України. – 2004. – № 2. – Ч. 1-2. – Ст. 90.
6. Кримінально-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради УРСР.— 1961.— №2.— Ст. 15.